

4. Щур О. Український Коельйо: Мирослав Дочинець зумів угадати запити типового читача. Тиждень. 2012. URL: <https://tyzhden.ua/Culture/43807>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-450-7-6>

ПОЛІПТОТОН У ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: ДІЄСЛОВА ЯК ЗАСОБИ СТИЛІСТИЧНОГО ВИРАЖЕННЯ

Омельченко А. Г.

*здобувачка ступеня доктора філософії (PhD)
кафедри української мови імені Л. А. Лисиченко
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Поліптотон є однією з важливих стилістичних фігур, яка використовується для підсилення виразності тексту шляхом повторення одного слова у різних граматичних формах. Це дозволяє автору не лише акцентувати на певній ідеї або емоції, а й створювати багатогранність смислових відтінків у тексті. Поліптотон може реалізовуватися через різні частини мови, але особливу увагу заслуговує його використання з дієсловами. Наприклад, у віршах Ліни Костенко: «*Пливеши – пливи. І смійся і радій*» [1], повторення дієслів у різних граматичних формах підсилює дію та додає виразності тексту. Дієслова, завдяки своїй здатності змінюватися за часом, способом, числом і родом, мають значний потенціал для створення поліптотонних конструкцій, що може значно збагатити художню мову.

Однак, попри існування значної кількості досліджень, які стосуються поліптотону, його роль саме у функціонуванні дієслів у рамках цієї фігури залишається малодослідженою. Це створює потребу в глибшому аналізі граматичних можливостей дієслів та їхнього внеску у формування виразного тексту. Питання, як саме дієслова можуть впливати на стилістичну і змістову побудову тексту через поліптотон, є важливим для сучасної лінгвостилістики.

Поліптотон, як стилістична фігура, активно досліджувався в працях таких науковців, як І. Сидоренко, Р. Олішук, І. Макар і О.А. Олексенко. І. Сидоренко зазначає, що поліптотон є результатом повторення граматичних форм одного й того ж слова, що дозволяє створювати різні емоційні й смислові відтінки в тексті [2]. О. А. Олексенко, вивчаючи

поліптотон у творах Івана Багряного, робить висновок про його важливість для підсилення емоційного фону тексту та формування філософських і психологічних смислів через повторення дієслівних форм [2]. Зокрема, вона акцентує увагу на тому, що дієслова в таких конструкціях допомагають підкреслити глибину відтворюваних дій, зміст яких варіюється залежно від граматичної форми, що додає нових шарів значення до тексту.

У своїх дослідженнях Р. Олішук і І. Макар звертаються до питання граматичних форм дієслів у поліптотоні, підкреслюючи їхню роль у створенні експресії через зміни часу, способу та виду дії [2]. Наприклад, Ліна Костенко у своїй поезії часто використовує дієслівний поліптотон для підсилення драматизму ситуацій або для створення особливої ритмічності тексту. У рядках *«Нажився він. І недругів нажив»* [1] повторення дієслів різних форм збагачує зміст тексту, додаючи нових смислових відтінків. Перше дієслово вказує на завершення життєвого процесу, а друге – на результат його дій, тим самим акцентуючи на іронічному і навіть трагічному контексті.

Метою цього дослідження є аналіз особливостей використання дієслів у поліптотонних конструкціях, а також вивчення їхньої стилістичної ролі у творенні художніх текстів. У ході дослідження передбачено заповнити прогалини, пов'язані з браком уваги до участі дієслів у поліптотоні, а також запропонувати нові підходи до аналізу цієї фігури. Завданням є визначення, яким чином дієслова різних граматичних форм можуть впливати на зміст і структуру тексту через поліптотон.

Це дослідження також має на меті систематизувати та класифікувати можливі варіанти використання дієслівних конструкцій у поліптотоні. Автори прагнуть виявити, як саме граматичні варіації дієслів – зміна часу, способу, виду, перехідності та інших ознак – можуть впливати на загальну експресивність і смислову наповненість тексту.

Поліптотон із дієсловами є важливим інструментом для підсилення експресії та створення смислового напруження у художньому тексті. Наприклад, у поезії В. Борового: *«Я був з землею... І житиму!»* [3], поєднання теперішнього і майбутнього часу підкреслює ідею непорушності та постійності життя. Ця конструкція створює відчуття безперервності існування, зміцнюючи основний меседж твору про циклічність буття. Поліптотон дозволяє автору створити нові смислові відтінки, показуючи складність і глибину людського досвіду.

Ще один цікавий приклад використання дієслівного поліптотону зустрічається у віршах І. Драча. У рядках *«Будуть армії, будуть штучні... На хресті будуть поперечинами»* [4], дублювання дієслівних форм акцентує увагу на неминучості подій. Ці повторення підсилюють відчуття фатальності і невідворотності майбутнього, яке наближається,

незважаючи на зусилля людства. Поліптотон у цьому випадку не лише формує ритмічність тексту, але й надає йому додаткової глибини, підкреслюючи трагічний характер ситуації.

Крім того, дієслівні поліптотонні конструкції можуть виконувати афористичну функцію. У Ліни Костенко зустрічаються приклади, де поліптотон виступає засобом для вираження стислого, але багатозначного змісту. Наприклад, у рядках «*Нажився він. І недругів нажив*» [1], де перша форма дієслова вказує на завершений життєвий шлях, а друга – на його наслідки. Цей прийом створює ефект афоризму, додаючи тексту узагальненої мудрості та іронічного звучання.

Дослідження показало, що дієслова у поліптотонних конструкціях мають значний потенціал для створення виразних та багатошарових текстів. Поєднання дієслів різних форм у рамках поліптотону дозволяє авторам підсилювати емоційний вплив на читача, додавати нові смислові акценти та підкреслювати глибину відтворюваних дій. Поліптотон із дієсловами не лише збагачує ритмічну структуру тексту, але й формує нові сенси, що робить його потужним інструментом стилістичної виразності.

Подальші дослідження можуть зосередитися на аналізі поліптотонних конструкцій у різних жанрах літератури, таких як проза, драматургія або есеїстика. Окрім того, варто вивчати поліптотон у контексті інших мов, що дозволить виявити його універсальні риси та специфіку у різних мовних системах.

Література:

1. Костенко, Л. (2023). Вибрані твори. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА.
2. Олексенко, О. А. (2022). Дієслівні конструкції у творах Івана Багряного: функціональне навантаження. *Літературознавчі студії*.
3. Боровий, В. (2023). Поезії про життя. Харків : Фоліо.
4. Драч, І. (2023). Зібрання творів. Київ : Видавництво Старого Лева.